Душан СТАНКОВИЋ*

Полицијска управа у Нишу,

Студент мастер студија Правног факултета Универзитета у Нишу

ДОИ: 10.5937/bezbednost1902176S

УДК:351.759.4/.5:347.77.043(497.11)

Прегледни научни рад

Примљен: 27. 8. 2018. године

Ревизија: 20. 12. 2018. године

Ревизија: 30. 1. 2019. године

Ревизија: 24. 4. 2019. године

Датум прихватања: 4. 6. 2019. године

Процес лиценцирања службеника приватног обезбеђења у Републици Србији

Апстракт: Позитивн правни прописи који регулишу приватни сектор безбедности у Републици Србији донети су након двадесетак година правног вакуума у овој области. Њима је уређен и процес лиценцирања службеника приватног обезбеђења. Циљ овог рада била је идентификација кључних карактеристика процеса лиценцирања, као и вредносних ставова, искуства и мишљења припадника приватног обезбеђења у процесу њиховог обучавања, полагања испита и издавања лиценце. Примењена је метода полуструктурисаног експертског интервјуа, који је обављен са једанаест испитаника – припадника агенција за приватно обезбеђење у Републици Србији који поседују лиценцу физичког лица за вршење послова приватног обезбеђења. У истраживању су идентификовани кључни проблеми у процесу лиценцирања: истовремени рад (најчешће ноћни) и похађање обуке (током дана), изостајање са обуке, снижени критеријуми на испиту, питање носиоца трошкова лиценцирања. Процес лиценцирања показао је и своје добре стране: стручно оспособљавање кроз стицање знања из домена безбедносних наука, правних прописа и права службеника приватног обезбеђења, развијање вештина самоодбране, савлађивања отпора и физичке снаге, развој безбедносне културе и подс-

*dusan.stnkiv@gmail.com

тицање жеље за усавршавањем припадника приватног сектора безбедности.

Кључне речи: *приватно обезбеђење, службеници приватног сектора безбедности, лиценцирање кандидата, интервјуи, искуства, мишљење.*

Увод

Глобализација, савремени економски трендови и техничко-технолошки напредак довели су до различитих појавних облика угрожавања људске безбедности. Поред криминала као најкарактеристичнијег облика угрожавања људске безбедности у различитим облицима (насилнички, имовински, економски, технолошки криминал итд.), јавља се тероризам, који односи велики број живота и причињава огромну материјалну штету у једном маху, често и у спрези са организованим криминалом, као и велики број ванредних ситуација попут временских непогода, пожара, акцидента и хаварија. У одговору на те изазове државе ангажују расположиве ресурсе, безбедносне потенцијале и друге капацитете и остварују различите видове сарадње у међународној заједници. Као официјелни органи држава у сузбијањ унаведених појава превасходно се ангажују полиција, службе безбедности, јединице за ванредне ситуације и други субјекти (Никач et al., 2013:28).

Решавање савремених безбедносних проблема изискује одговарајућа поступања различитих фактора, како државног тако и недржавног сектора. У заштити имовине, лица, пословања и других вредности у већини развијених држава већ дуго егзистира приватни сектор безбедности, који нуди допунски, алтернативни модел заштите и безбедности. Тај сектор има дугу традицију у САД, Великој Британији, Француској и другим развијеним земљама, па је чак постао и саставни део шире безбедносне заједнице (Лабовић, 2015: 20).

Приватни сектор безбедности комплементаран је јавном (државном) сектору и његовим специјализованим службама, јер је умногоме растеретио полицију и преузео бројне послове који су мање сложени али веома важни за безбедност у заједници (Никач et al., 2013). То су најчешће послови физичког и техничког обезбеђења штићених објеката и личности, обезбеђења јавних скупова и

слично. Послови физичког обезбеђења подразумевају физичко присуство службеника обезбеђења у кругу објекта који се штити или у непосредној близини личности. Под техничким се подразумева видео-надзорштићених простора и објеката и постојање алармних система. Као такав, сектор приватне безбедности је заједно са државним безбедносним органима и службама постао део целокупног система безбедности без којег је незамисливо функционисање многобројних активности савременог друштва и човека. Нормативна регулисаност сектора безбедности постала је неопходан чинилац којим би се друштво и држава заштитили од негативних ефеката настанка приватног сектора безбедности, и то пре свега његовог настанка под утицајем савремених глобалних промена, завршетка Хладног рата и, у нашем случају, ратова у бившој Југославији.

У Србији је 2013. године донет закон који регулише приватни сектор безбедности – *Закон о приватном обезбеђењу* Службени гласник Републике Србије, бр. 104/2013, 42/2015, 87/2018 – који је претрпео измене и допуне 2015. и 2018. Њиме се уређују обавезно обезбеђење и заштита објеката, послови и рад правних и физичких лица у области приватног обезбеђења, као и услови за њихово лиценцирање, начин вршења послова и остваривања надзора над њиховим радом. У члану 2 тог закона дефинише се да приватно обезбеђење обухвата пружање услуга, односно вршење послова заштите лица, имовине и пословања физичком и техничком заштитом када ти послови нису у искључивој надлежности државних органа, као и послове транспорта новца, вредносних и других пошиљки и одржавања реда на јавним скуповима, спортским приредбама и другим местима окупљања грађана (редарска служба), које врше правна лица и предузетници регистровани за ту делатност, као и правна лица и предузетници који су образовали унутрашњи облик организовања обезбеђења за сопствене потребе.

У четвртном поглављу истог закона регулисан је процес лиценцирања правних лица, предузетника и физичких лица у приватном сектору безбедности у Републици Србији. Процесом лиценцирања за службенике приватног обезбеђења доносе се значајне новине у погледу будућег кадровског састава приватног обезбеђења и настојања да се тај сектор у нашем друштву професионализује. У процесу лиценцирања службеници приватног обезбеђења пролазе здравствене прегледе и безбедносне провере полиције,

похађају обуку односно теоријску и практичну наставу и полажу испит пред надлежном комисијом. Обука која се организује у лиценцираним центрима и полагање испита значајни су фактори који утичу на циљ самог процеса лиценцирања: професионализацију, оспособљавање стручног кадра и ефикасност у раду службеника и целокупног сектора приватне безбедности. Стога је и циљ овог рада било истраживање процеса лиценцирања кроз који су прошли радници агенција за приватно обезбеђење у Србији. С таквим циљем чинило нам се најбољим да информације о процесу лиценцирања добијемо управо од службеника који су завршили обуку, положили испит и стекли лиценцу. Због тога смо се и одлучили да у истраживању са њима обавимо разговоре и урадимо интервјуе о личним искуствима, ставовима и мишљењу које су стекли овом приликом.

Нормативна регулатива и импликацијеу процесу лиценцирања службеника приватног обезбеђења

Да бисмо разумели савремени контекст доношења Закона о приватном обезбеђењу, најпре ћемо се осврнути на ранија дешавања у приватном сектору безбедности на овим просторима. Након Другог светског рата у некадашњој СФРЈ (ФНРЈ) друштвено-економско уређење пратило је политичко и систем се мењао од дириговане државне привреде, преко самоуправљања, до тржишне економије земље у транзицији. Безбедносна заштита имовине, лица и пословања пратила је наведене фазе у историјском развоју СФРЈ, тако да се може рећи да постоји периодизација у развоју сектора физичко-техничког обезбеђења. У почетном периоду постоји снажна државно-правна регулатива, затим следи фаза релативне правне уређености ове области, и на крају етапа потпуног одсуства закона и укидања дотадашњих норми без правне заштите субјекта (Бошковић *et al.*, 2000: 14–18). *Законом о престанку важења одређених закона и других прописа* (Службени лист СРЈ, бр. 29/1996, 33/1996, 29/1997, 59/1998, 74/1999 и 36/2002), који је донет 1993. године када је већ отпочео процес распада Југославије, престао је да важи и *Закон о систему друштвене самозаштите* (Службени гласник Републике Србије, бр. 39/73), који је прописао могућност да се у спровођењу мера физичко-техничког обезбеђења користе

услуге регистрованих агенција за вршење послова физичке и техничке заштите објеката и средстава, као и да две или више организација (органа) заједнички организују вршење послова физичке заштите објеката и средстава. У претходном периоду ова област била је регулисана нематичним законима из области пословања, тзв. алтернативним (споредним) законодавством у које спадају *Закон о предузећима* (Службени лист СРЈ, бр. 29/1996, 33/1996, 29/1997, 59/1998, 74/1999 и 36/2002) и сродни (привредни) прописи. Према Петровићу (2008), у овим условима приватне безбедносне компаније пружале су стандардне услуге као што су обезбеђење имовине, транспорта новца и других вредности и обезбеђење лица и приватне детективске услуге. Доношење новог закона који ће регулисати приватно обезбеђење требало је да покрије бројне недостатке и штетне последице изостанка правног регулисања ове области у Србији, што је очекивао велики број стручњака.

Закон о приватном обезбеђењу уређује врсте лиценци и поступак и начин издавања лиценце правним и физичким лицима. У члану 8 прописује се да послове приватног обезбеђења могу вршити правна лица, предузетници и физичка лица која имају лиценцу за вршење послова приватног обезбеђења и послова редарске службе издату од стране Министарства унутрашњих послова (МУП). Службеницима обезбеђења МУП издаје следеће лиценце за вршење послова приватног обезбеђења:

1. лиценцу за процену ризика у заштити лица, имовине и пословања;
2. лиценцу за вршење послова физичко-техничке заштите: лиценца за вршење основних послова службеника обезбеђења (без оружја) и лиценца за вршење специјалистичких послова (са оружјем);
3. лиценцу за вршење послова техничке заштите: лиценца за вршење послова планирања система техничке заштите, лиценца за вршење послова пројектовања и надзора над извођењем система техничке заштите и лиценца за вршење послова монтаже, пуштања у рад, одржавања система техничке заштите и обуке корисника.

Такође, за вршење послова редарске службе МУП физичким лицима издаје лиценцу за вршење послова редарске службе.

Лиценцу за вршење послова физичко-техничке заштите поседује највећи број припадника приватног сектора безбедности. То су углавном радници који обезбеђују одређене пословне објекте, просторије и личности – чувари, службеници у ауто-патролама агенција за приватно обезбеђење, радници обезбеђења на различитим спортским, музичким, културним, политичким и другим манифестацијама и јавним скуповима и други.

Услови који се прописују за издавање свих лиценци физичким лицима јесу: да је лице српски држављанин, да има пријављено пребивалиште на територији Србије, да је пунолетно, да има најмање средње образовање, да нема безбедносних сметњи, да је психофизички способно за вршење тих послова (доказује лекарским уверењем надлежне здравствене установе), да је обучено за руковање ватреним оружјем односно да је одслужило војни рок са оружјем ако послове врши са оружјем, да је савладало одговарајућу обуку за вршење послова приватног обезбеђења и да има положен стручни испит у МУП-у.

Најновије измене и допуне Закона о приватном обезбеђењу ступиле су на снагу 21. новембра 2018. Њима су уведене две новине значајне за процес лиценцирања радника приватног обезбеђења. *Лиценца за вршење послова редарске службе* издаје се физичким лицима за вршење послова редарске службе, и то под истим условима као и остале лиценце за физичка лица. До сада је у пракси био случај да послове редарске службе обављају лица са *лиценцом за вршење послова физичко-техничке заштите*, као и лица без лиценце, ангажована преко омладинских или студентских задруга. Стога су и циљеви прописивања те лиценце били нормативизација и испуњавање правних празнина у овој области. Друга значајна новина јесте *непостојање безбедносних сметњи* као услов за сва физичка лица. До сада је законско решење гласило „лице које је прошло одговарајуће безбедносну проверу“. *Безбедносна провера* није била дефинисана у самом закону, док су актуелним решењем у члану 3 дефинисане и безбедносна провера и безбедносна сметња. *Безбедносна провера* је дефинисана као скуп мера и радњи предузетих у циљу утврђивања постојања безбедносне сметње док је *безбедносна сметња* чињеница која онемогућава издавање лиценце физичком лицу. Детаљније, у члану 12, став 2, безбедносна сметња постоји ако је лице правноснажно осуђено на казну затвора или се против њега води поступак за кривична дела

против живота и тела, слобода и права човека, полне слободе, брака и породице, имовине, државних органа, уставног уређења и безбедности, човечности и међународних права, или му је изречена мера безбедности. Она постоји и ако је лице у последње четири године кажњавано за одређене прекршаје из области јавног реда и мира, уколико му је изречена заштитна мера, као и уколико је безбедносно-оперативном провером утврђено да својим понашањем, навикама и склоностима представља опасност за себе или друге и јавни ред и мир. Таквим законским решењем полицијским службеницима који обављају безбедносну проверу¹ прецизирани су и олакшани рад и доношење закључка о коначној оцени подобности кандидата.

Обуку потребну за добијање лиценце према члану 13 Закона о приватном обезбеђењу спроводе МУП и привредна друштва, предузетници и школске установе који испуњавају материјалне, техничке, стручне и кадровске услове за обављање послова обуке и која добију овлашћење МУП-а. Услове за обављање ове делатности прописује министар, најчешће у форми правилника. *Правилник о ближим условима за издавање овлашћења за спровођење обуке за вршење послова приватног обезбеђења и редарске службе* (Службени гласник Републике Србије, бр. 15/2019) прописује услове у погледу простора за теоријску и практичну обуку са реквизитима, ангажовања стручних предавача у области самоодбране, пружања прве помоћи, заштите од пожара итд. У односу на претходни, *Правилник о ближим условима које морају да испуне правна и физичка лица за спровођење стручне обуке за вршење послова приватног обезбеђења* (Службени гласник Републике Србије, бр. 117/2014), он предвиђа постојање најмање једног контролора обуке који испуњава услове за предавача обуке, као својеврсног инструмента интерног надзора. *Правилником о програмима и начину обављања стручне обуке за вршење послова приватног обезбеђења и редарске служб е* (Службени гласник Републике Србије, бр. 15/2019) захтева се стопроцентно присуство настави – дневно највише шест часова од по 45 минута – и прописује контролни тест од 25 питања, од којих је потребно урадити најмање 18. Предвиђа се и план обуке на основу броја пристиглих пријава, о коме се

¹ У пракси су то углавном вође безбедносних сектора у полицијским станицама, испоставама и одељењима.

полазници обавештавају најмање пет дана пре почетка обуке и који се доставља надлежној полицијској управи најкасније три дана пре почетка обуке. Са тим новинама очекује се ефикаснија организација процеса обуке и правовремено обавештавање полазника о свим активностима. *Правилником о начину полагања стручног испита за вршење послова приватног обезбеђења, висини трошкова организовања и спровођења испита и садржини и начину вођења евиденција* (Службени гласник Републике Србије, бр. 28/2015) прописују се теоријска и практична провера на испиту који спроводи комисија МУП-а, која се формира решењем министра. Испит се спроводи за најмање 15 кандидата, најмање једном у три месеца. Састоји се из усменог дела, када сваки кандидат извлачи три питања из различитих области (правни аспекти, примена закона, комуникација, решавање сукоба итд.) и практичног дела, када се полаже обука у пружању прве помоћи и примени физичке снаге – самоодбране.

Анализом прописа и стања на терену стручњаци уочавају неколико аномалија у процесу лиценцирања радника обезбеђења у вези са роковима који су одређивани за завршетак лиценцирања, али и са начином спровођења и квалитетом саме обуке, што на крају доводи у питање квалитет финалних резултата.

Програмом обуке за вршење послова приватног обезбеђења предвиђен је 101 наставни час, односно 29 сати теоријских предавања и 72 сата практичних вежби, у укупном трајању од 18 дана. Да би добио потврду о обучености, полазник не сме да пропусти ниједан час. У истраживању о примени новог Закона о приватном обезбеђењу које је спровео Београдски центар за безбедносну политику (БЦБП) током 2014. и 2015. године откривено је да менаџери приватних фирми за обезбеђење и њихови запослени сматрају да је овај програм нереалан, јер полазници већ раде као приватно обезбеђење и мало је вероватно да ће бити у стању да одсуствују с посла како би могли да похађају пун фонд часова (Петровић et al., 2016: 111). Велика препрека за примену закона било је и спорење између радника и фирми око тога ко треба да буде носилац трошкова лиценцирања. Фирме су сматрале да трошкове треба да сnose сами радници јер су они и носиоци лиценци. Међутим, то тумачење је наишло на велики отпор радника, који су сматрали да их приватне фирме за обезбеђење ионако дуги низ година изабљују ниском ценом рада и кршењем основних радних

права, те да они са месечном платом од око 20 хиљада динара (многи имају и нижа примања) не могу покрити целокупне трошкове лиценцирања. Радници су се притом позивали и на одредбе *Закона о раду* (Службени гласник, 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013 и 75/2014, 13/2017 – одлука УС, 113/2017 и 95/2018 – аутентично тумачење), који послодавца обавезују да омогући образовање, стручно усавршавање и оспособљавање и да сноси трошкове за њих. Поводом тога је Министарство рада дало необавезујуће мишљење да су фирме дужне да плате радницима обуку. Неке фирме су то прихватиле, али су обавезале раднике уговорима о раду на 3–5 година. Међутим, остао је проблем покривања трошкова полагања испита и издавања лиценце, које неке фирме ипак не желе да плате јер Закон о раду помиње само трошкове обуке (Петровић, 2016: 5). Проблеми који су се јављали са недостатком времена за детаљно спровођење обуке неретко су решавани тако што су радници из ноћне смене долазили директно на часове обуке (Петровић, 2016: 7). Након завршетка обуке организује се полагање пред комисијом коју образује МУП. Кандидати након завршетка подносе потврду о успешно завршеној обуци, али не знају тачан датум полагања, највероватније зато што је потребно оформити групу од најмање 15 лица. Дешавало се да кандидат о датуму полагања буде обавештен тек дан или два пре испита, па не може најбоље да се припреми за његово полагање (Петровић, 2016: 7).

Методологија

У емпиријском истраживању је примењена техника полуструктурисаног експертског интервјуа. Полуструктурисани експертски интервју коришћен је ради прикупљања сазнања о вредносним ставовима, мишљењу и искуству у процесу лиценцирања појединих припадника приватног обезбеђења који поседују лиценцу физичког лица за вршење послова приватног обезбеђења. Под процесом лиценцирања подразумевали смо процес обуке у центру за обуку, полагање испита пред комисијом Министарства унутрашњих послова и издавање лиценце. Интервју је обављен са једанаест лиценцираних припадника приватног обезбеђења, анкетним упитником који је реализован усменим путем. Као што видимо у табели 1, испитаници раде или су радили у девет различитих правних

лица. Осам испитаника живи и ради у Нишу, а три у Београду. Шест испитаника је високо образовано, а пет је завршило средњу школу. Сви испитаници поседују *лиценцу за вршење послова физичко-техничке заштите* – шест поседује основну лиценцу без оружја, а пет специјалистичку са оружјем. Интервјуисаним лицима гарантована је анонимност при употреби података тако да њихова имена нису наведена у раду.

Табела 1. Основни подаци о испитаницима

Испитаници	Правна лица у којима раде/су радили	Град	Стручна спрема	Врста лиценце
1.	Securitas, V.I.P. Security	Ниш	Висока	Основна
2.	Varnost-Fitep, Energoprojekt	Београд	Средња	Специјалистичка
3.	Securitas	Ниш	Висока	Основна
4.	AlarmGuard	Ниш	Висока	Специјалистичка
5.	Nifon	Ниш	Висока	Основна
6.	Varnost-Fitep, Energoprojekt	Београд	Висока	Специјалистичка
7.	VIP Systems	Ниш	Средња	Основна
8.	GEM	Ниш	Средња	Специјалистичка
9.	Zona	Ниш	Средња	Основна
10.	Nifon	Ниш	Средња	Основна
11.	Energoprojekt	Београд	Висока	Специјалистичка

Упитник се састојао од следећих тематских области:

- обука – када је испитаник имао обуку, колико дана је обука трајала и да ли је присуствовао свим часовима, да ли је имао стручне предаваче и све области предвиђене правилницима, да ли је испитаник истовремено радио и похађао обуку, или је имао слободне дане у времену обуке;
- испит – период од завршетка обуке до полагања испита и када је испитанику јављен термин полагања испита, односно да ли је имао довољно времена за припрему, из чега се састојао испит, којим током је ишло испитивање, какви су критеријуми теоријског, а какви практичног дела испита;
- трошкови – ко је плаћао трошкове обуке и целокупног процеса лиценцирања; уколико је фирма платила, да ли је нечим обавезала раднике, или је трошкове надокнадила смањењем зараде радника;

- мишљење испитаника о целокупном процесу обучавања и лиценцирања.

Циљеви истраживања

Циљ овог истраживања је идентификација кључних карактеристика процеса лиценцирања односно начина спровођења обуке у центрима за обуку, организације агенција за приватно обезбеђење и координације активности обуке са активностима на радном месту, као и начина спровођења испита. Циљ нам је и идентификација вредносних ставова, искуства и мишљења припадника приватног обезбеђења у процесу њиховог обучавања, полагања испита и издавања лиценце. Већ смо навели неке од проблема које су аутори уочили у досадашњим истраживањима: неослобађање од посла у данима похађања обуке, неблаговремено обавештавање о датуму полагања испита, питање носиоца трошкова обуке и испита. Истражићемо да ли су се ти проблеми јавили и у случајевима службеника које ћемо интервјуисати.

Резултати и дискусија

Резултати који су добијени применом полуструктурисаног експертског интервјуа помажу нам да идентификујемо различите добре и лоше стране процеса лиценцирања, недостатке, проблеме и начине њиховог решавања.

Обука

Питања која су испитаницима постављена, а која се тичу обуке, добијају различите одговоре о времену трајања обуке, раду током обуке и времену које протекне између обучавања и полагања испита. Ти одговори приказани су у табели 2.

Табела 2. Основни подаци о обуци

Испитаник	Присуство	Трајање обуке (бр. дана)	Рад током обуке	Време обучавања	Време полагања испита
1.	Ослобођен	/	/	/	/
2.	Углавном	21	Ноћне смене	2016. и 2017.	Јун 2017.

3.	Увек	18	Ослобођен	Феб. 2017.	Март 2017.
4.	Увек	14	Ноћне смене	Април 2016.	Мај 2016.
5.	Увек	14	Ноћне смене	Нов. 2016.	Дец. 2016.
6.	Углавном	14	Ноћне смене	2015.	2017.
7.	Увек	1	/	Јун 2017.	Дец. 2017.
8.	Ослобођен	/	/	/	/
9.	Углавном	18	Ослобођен	Август 2017.	Нов. 2017.
10.	Увек	60	Ноћне смене	Мај 2015.	Дец. 2016.
11.	Увек	14	Ослобођен	Окт. 2016.	Нов. 2016.

Као што видимо, два испитаника су била ослобођена обуке те за њих нису унети подаци. Први испитаник је завршио факултет² у области безбедности, док је осми испитаник војни пензионер па су обојица, сходно члану 12 Закона о приватном обезбеђењу, ослобођени обуке. Седми испитаник је изјавио да је обуку имао само један дан. То може бити последица нерегуларности у пословању правног лица за обезбеђење и центра за обуку који издаје потврду о завршетку обуке. Трајање обуке се разликује од случаја до случаја. Према изјавама испитаника, имамо распон од једног до шездесет дана обучавања. Ипак, обука најчешће траје од 14 до 18 дана.

Петоро испитаника је одговорило да су присуствовали свим часовима наставе, док њих троје то нису чинили увек.³ Од осам испитаника који су имали обуку у прописаном трајању, чак петоро је истовремено радило ноћу, а троје је ослобођено посла (табела 2). Сасвим је јасно да припадници обезбеђења који су радили ноћну смену (у пракси је то најчешће дванаесточасовна смена) нису били у стању да прате теоријски део наставе са потребном пажњом и концентрацијом, нити су били у физичком стању неопходном за учење и усвајање вештина самоодбране и развијања физичке снаге. Видимо да су шести и десети испитаник обуку завршили више од годину дана пре полагања испита па је остала недоумица зашто они нису раније полагали испит, поготово имајући у виду

² Испитаник је завршио *студије безбедности и криминалистике* на Факултету за правне и пословне студије Лазар Вркатић.

³ Тако други испитаник на питање о обавезности похађања наставе изјављује: „То кажу да мора, али нисмо баш сви увек ишли зато што смо радили истовремено. Радио сам у ноћној смени и ишао на предавања.“

обавезу завршетка лиценцирања до почетка 2017. и чешће организовање испита како се рок приближавао, као и обавезу организовања испита чим се пријави 15 кандидата, што је прописано Правилником.

Испит

Поред тога што период од обучавања до испита може утицати на квалитет испита и знање испитаника, кандидати су наилазили и на проблем са датумом полагања испита.⁴ Испитаници су изјавили да је обично у питању период од око седам дана, док је седми испитаник за испит сазнао само два дана пре полагања. То такође може утицати на спремност и знање кандидата на самом испит – појединим кандидатима није остављено довољно времена за припрему ни теоријског ни практичног дела испита.

О критеријумима који су на снази током полагања испита испитаници су говорили као о нечему што је снижено али неизоставно с обзиром на целокупну ситуацију.⁵

⁴ Одговарајући на питања о томе када му је јављен дан полагања први испитаник изјављује: „Јавили су ми у четвртак за уторак. Онда су ми у понедељак рекли да није сигурно, да би ми касније током дана, око 15–16 часова рекли да се ипак иде у уторак.“

⁵ Трећи испитаник је изјавио да је извлачио питања из четири области, а што се тиче самог испитивања рекао је: „Он ти мало помогне, у суштини је лагано. Људи су се уплашили али без потребе. На самоодбрани су доста падали, поготово они који се нису бавили спортом, а и многи забораве због паузе између обуке и полагања. Буде ту неко ко нам је држао обуку, покушава да помогне онима који не знају, али не може баш да им прича пред комисијом. По три-четири пута их враћају да понове па их тек онда оборе или им задају нешто друго. Самоодбрана је најтежа!“. Први испитаник изјављује: „Полагали смо нас четворица испред четири члана комисије, свако посебну област, и само се ротирали када завршимо једно питање. На практичном су нам задавали нешто од полуга, бацања, кретања, али то све нема смисла. Када неко не зна ништа, он му каже: „Удари левом! Удари десном! Колут напред! Прошао си!“. По речима шестог испитаника практични део испита је „најтежи, поготово старијим људима“, али када је он био нико није пао испит зато што „старијима гледају кроз прсте“. За време полагања седмог испитаника „пало је троје-четворо који су се измотавали. На теорији је члан комисије из Жандармерије оборио деведесет посто људи. Ко излази на испит други пут, иде пред другу комисију која више помаже да се положи.“

Кандидатима је дозвољено да замене питања, испитивачи им пружају помоћ, допуњују их и подсећају, а некада се иде и до те мере да се постави питање попут бројева телефона за хитне случајеве⁶. Самоодбрана је по њиховим речима оно што је најтеже положити на испиту и због чега већина пада испит, што је и разумно с обзиром на природу посла који обављају припадници приватног обезбеђења.

Трошкови обуке

Што се тиче трошкова обуке и издавања лиценце, испитаници су или имали договоре са послодавцима, који су те трошкове платили, или су их кандидати плаћали самостално.

Табела 3. Подаци о трошковима лиценцирања

Испитаник	Носилац Тг	Услов послодавца
1.	Послодавац	Наплатили умањењем зараде
2.	Самостално	/
3.	Послодавац	Уговор на пет година
4.	Послодавац	Наплатили умањењем зараде
5.	Послодавац	Део наплатили умањењем зараде
6.	Самостално	/
7.	Послодавац	Уговор на две године
8.	Самостално	/
9.	Делимично	Без обавезивања
10.	Послодавац	Без обавезивања
11.	Послодавац	Без обавезивања

Трећем испитанику је агенција платила све осим лекарског прегледа, али је раднике уговором обавезала да раде до краја 2021. године, дакле наредних пет година. Уколико раскину уговор у обавези су да исплате све трошкове лиценцирања фирми. Четврти испитаник је изјавио да му је послодавац платио све трошкове, а потом умањивао од зараде. Седмог испитаника је фирма, пошто је сносила трошкове лиценцирања, уговором обавезала на рад у

⁶ Једанаести испитаник такође наводи да је на испиту критеријум био веома низак: „Кад неко не зна баш ништа, питају га да ли зна бројеве за случај да се нешто деси –192, 193, 194!“

трајању од две године.⁷ Деветом испитанику је агенција покрила трошкове у износу од 10.000 динара док је остало сам платио, без обавезе о раду. Десетом и једанаестом испитанику послодавац је платио све трошкове лиценцирања и ничим их није обавезао.⁸

Анализом података о носиоцима трошкова лиценцирања утврђујемо неколико модела који постоје у пракси. Кандидат може самостално платити трошкове лиценцирања, што је у нашем случају урадило троје кандидата. Послодавац је осам пута учествовао у финансирању лиценцирања (од тога једанпут делимично). Агенције плаћају трошкове кандидату, а потом их надокнађују умањењем зараде радника, што је учињено у три случаја, или уговором обавезу раднике на рад код послодавца, што је учињено у два случаја. Такође, послодавци су тројици кандидата платили лиценцирање без обавезивања.

Мишљење

Када су упитани за мишљење о обуци и испиту, испитаници су генерално изјављивали да има позитивних ствари, да треба да се спроводи и да је корисно, али да су обука и испит недовољно стандардизовани, да нема довољно времена за обуку и да се своди на финансијску добит и поштовање процедуре.⁹ Истичу да је приватно обезбеђење озбиљан и одговоран посао и да процес лиценцирања треба да оспособи припаднике приватног обезбеђења у стручном и професионалном смислу, али да одређене околности (друштвене, системске и економске) то ометају.¹⁰

⁷ Прво полагање је платила агенција, али је, пошто је тада пао, други пут сам платио.

⁸ Једанаести испитаник је убрзо напустио посао и нису му тражили да исплати трошкове.

⁹ Трећи испитаник мисли да све може боље, да је шест дана предавања премало и да је градиво преобимно. Седми испитаник изјавио је да ствари не могу да се примене у пракси јер треба више година да би се све научило добро. У сваком случају закључује да „неке ствари треба да се знају јер не може било ко да ради тај посао“. Десети испитаник сматра да је раније (обучавао се 2015. а полагао 2016) процес лиценцирања био бољи, што доказује и чињеница да сада „дођу нови и стално питају како ово, како оно“.

¹⁰ Други испитаник изјављује: „У приватном обезбеђењу има доста озбиљних послова, попут обезбеђења аеродрома, и ова обука треба да оспособи за такав посао, али старијима само гледају кроз прсте.“ Додаје да трошкови обуке треба

Закључак

Предмет овог рада било је истраживање процеса лиценцирања припадника и кандидата за приватно обезбеђење у Републици Србији. Ту спадају обучавање у центрима за обуку, полагање испита пред комисијом Министарства унутрашњих послова и издавање лиценце. У истраживању је примењена техника полуструктурисаног експертског интервјуа обављањем усменог разговора са припадницима приватног обезбеђења. Упитник се састојао из тематских области које се тичу обучавања, полагања испита, трошкова лиценцирања и мишљења испитаника о целокупном процесу. То нам је помогло да идентификујемо кључне карактеристике процеса лиценцирања у Србији. Проблеми који се јављају приликом процеса лиценцирања јесу: истовремени рад (најчешће ноћни) и похађање обукетоком дана, изостајање са часова (питање је и да ли се у одређеним случајевима обука уопште одржава), снижени критеријуми на испиту и питање носиоца трошкова лиценцирања. Процес лиценцирања показује и добре стране. С обзиром да је, по изјавама испитаника, практични део испита најтежи, он подстиче развијање вештина савлађивања отпора и самоодбране као и физичке снаге припадника обезбеђења. Теоријским делом обуке и испита стиче се неопходно знање из домена безбедносних наука, правних прописа и права која имају службеници приватног обезбеђења. Целокупни процес подстиче и развијање безбедносне културе и жељу за усавршавањем.

На основу резултата овог истраживања могуће је истаћи неколико препорука за ефикасније функционисање процеса лиценцирања. Оно би се могло остварити појачаном контролом у центрима за обуку у погледу спровођења прописаног фонда часова и

да буду мањи како би комисија била довољно строга, јер овако зна да људи који раде у обезбеђењу немају довољно новца за поновна полагања. Четврти испитаник каже: „Код нас у Србији фирме воде људи који су гладни пара, а службенике обезбеђења гледају као псе. Једино у Београду се то боље организује. Све је то до руководства. Само себи стављају паре у џеп.“ Пети испитаник закључује да је премало времена за обуку и да треба дати људима слободно макар месец како би се фокусирали на обуку. Додаје: „Предавачи треба да буду посвећенији. У реду је то што нико ко је осуђиван не може да добије лиценцу. Мада, знам неке који раде као шефови и у патроли, а осуђивани су и немају лиценцу.“

тема које се обрађују и постојања адекватних услова и опреме, контролом самих предавача, присуства кандидата и њиховог рада током похађања обуке. Контролу би требало да спроводи МУП. Испит би требало да се одржава чешће и да се унапред (минимум око 30 дана) истакну време и место полагања, нпр. на интернет страници МУП-а (<http://mup.rs/wps/portal/sr/>), која је лако доступна свима. То би кандидатима омогућило правовремено обавештење ради припремања за полагање. Чешће организовање испита би смањило и број кандидата који полажу у једном дану, што би испитивачима пружило више времена за испитивање сваког кандидата, олакшало рад и омогућило остваривање потребног критеријума.

На крају, напомињемо да ово истраживање има ограничења. Реч је о квалитативном истраживању које са собом носи одређене методолошке и опште проблеме. Оно нам неће дати јасан преглед стања као што би то урадило квантитативно истраживање. Испитаници често неће бити у стању да прецизно одговоре на сва постављена питања јер нису имали искуства или се не могу сетити детаља. Због тога смо и одлучили да разговоре обавимо техником полуструктурисаног интервјуа који ће испитаницима пружити одређену слободу у разговору и из којег ћемо извући што више информација о предмету рада. Потом, испитаници који чине узорак у овом истраживању не представљају репрезентативни узорак приватног обезбеђења у Србији. У демографском смислу, испитаници живе и раде на територији Београда и Ниша. Такође, једанаест испитаника чини мали узорак на основу којег нећемо доносити генералне закључке које бисмо дефинитивно везали за стање у процесу лиценцирања.

Имајући у виду резултате добијене овим истраживањем, надамо се да ће оно подстаћи даља истраживања у овој области и целокупном сектору приватне безбедности, као и да ће бити од помоћи научном, стручном и практичном раду у процесу лиценцирања службеника приватног обезбеђења.

Литература

1. Baljak, M. (2015). Uloga privatnih bezbednosnih agencija u 21. Veku. *Defendologija*, 18 (36): 22-30.

2. Лабовић, Д. (2015). *Приватна безбедност у Републици Србији – правни аспекти и компаративна искуства*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу (Докторска дисертација), Крагујевац.
3. Лабовић, Д. (2017). Нормативна регулатива приватне безбедности Републике Србије – достигнућа и перспективе. *Безбедност*, 59 (1): 115-136.
4. Litavski, J. (2012). Izazovi privatnog sektora bezbednosti u novom veku. *Novi vek*, 4: 11-23, <https://www.ceas-serbia.org/images/tromesecnik/Novi-vek-broj-2.pdf>, доступан 08. 07. 2018.
5. Nikač, Ž., Korajlić, N., Ahić, J., Bećirović, M., (2013). Pravna regulativa privatne bezbednosti na prostorima nekadašnje SFRJ, sa osvrtom na promene u Srbiji. *Kriminalističke teme*, 18(3-4): 27-52.
6. Petrović, P. (2016). *Anatomija propalog licenciranja privatnog obezbeđenja*. Beogradski centar za bezbednosnu politiku. Beograd.
7. Petrović, P., Milošević, M., (2016). Sukob interesa – Bivši i sadašnji pripadnici policije u poslovima privatnog obezbeđenja u Srbiji. *Privatno obezbeđenje u praksi – studije slučaja iz jugoistočne Evrope*, 109-118.
http://www.bezbednost.org/upload/document/privatno_obebedjenje_u_praksi_-_studije_slucaja_i.pdf, доступан 19. 12. 2017.
8. *Правилник о ближим условима које морају да испуне правна и физичка лица за спровођење стручне обуке за вршење послова приватног обезбеђења*, Службени гласник Републике Србије, бр. 117/2014.
9. *Правилник о ближим условима за издавање овлашћења за спровођење обуке за вршење послова приватног обезбеђења и редарске службе*, Службени гласник Републике Србије, бр. 15/2019.
10. *Правилник о начину полагања стручног испита за вршење послова приватног обезбеђења, висини трошкова организовања и спровођења испита и садржини и начину вођења евиденција*, Службени гласник Републике Србије, бр. 28/2015.

11. *Правилник о програмима и начину обављања стручне обуке за вршење послова приватног обезбеђења и редарске службе*, Службени гласник Републике Србије, бр. 15/2019.
12. *Правилник о програмима и начину спровођења обуке за вршење послова приватног обезбеђења*, Службени гласник Републике Србије, бр. 117/2014.
13. *Службени гласник Републике Србије*, бр. 104/2013, 117/2014, 28/2015, 42/2015, 87/2018.
14. *Закон о основама друштвене самозаштите*, Службени гласник Републике Србије, бр. 39/73.
15. *Закон о предузећима*, Службени лист СРЈ, бр. 29/1996, 33/1996, 29/1997, 59/1998, 74/1999 и 36/2002.
16. *Закон о престанку важења одређених закона и других прописа*, Службени гласник Републике Србије бр. 18/93.
17. *Закон о раду*, Службени гласник Републике Србије, 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013 и 75/2014, 13/2017 – одлука УС, 113/2017 и 95/2018 – аутентично тумачење.

Licensing process of private security officers in the Republic of Serbia

Abstract: *Legal laws which regulate private security sector in the Republic of Serbia have arrived after twenty years of legal vacuum in this area, and they have been the object of expectations of many private security experts and practitioners in Serbia. They regulate the licensing process of private security officers. Aim of this research was to identify key characteristics of the licensing process which implies training course in licensed training centers, exam in front of the commission of the Ministry of Internal Affairs and, finally, licensing. The aim was also to identify values points, experiences and opinions of private security officers and candidates in the process of their course, exam and licensing. That was the reason to use the method of a semi-structured interview in our qualitative research. We interviewed eleven respondents - private security officers who are working or have worked for eight different private security agencies in the Republic of Serbia. They all have a license which is regulated with new Private security law. Research helps us to identify key problems in the*

licensing process. Candidates who are working in some private security agencies are not free from the job days during the course. They work night shifts and then go to the training center or go to work after classes. Also, there is the question of meeting fund of the course hours and whether all candidates go to the course at all. The criteria were lowered at the exam, and there is a problem of funding licensing process. Some of the candidates are paying their course by self, some are financed by the employer. In that case, the employer refunds it in the future or candidate have a contractual obligation to work with that employer in the future. Licensing process has its good sides as well. Candidates gain knowledge in security sciences, law and their rights. They are developing skills of self-defense and overcoming the resistance and developing their physical strength. The development of security culture is encouraged as well as a desire for improvement of security sector officers and candidates.

Key words: *private security, licensing process, private security officers, candidates, interviews, experiences, opinions.*